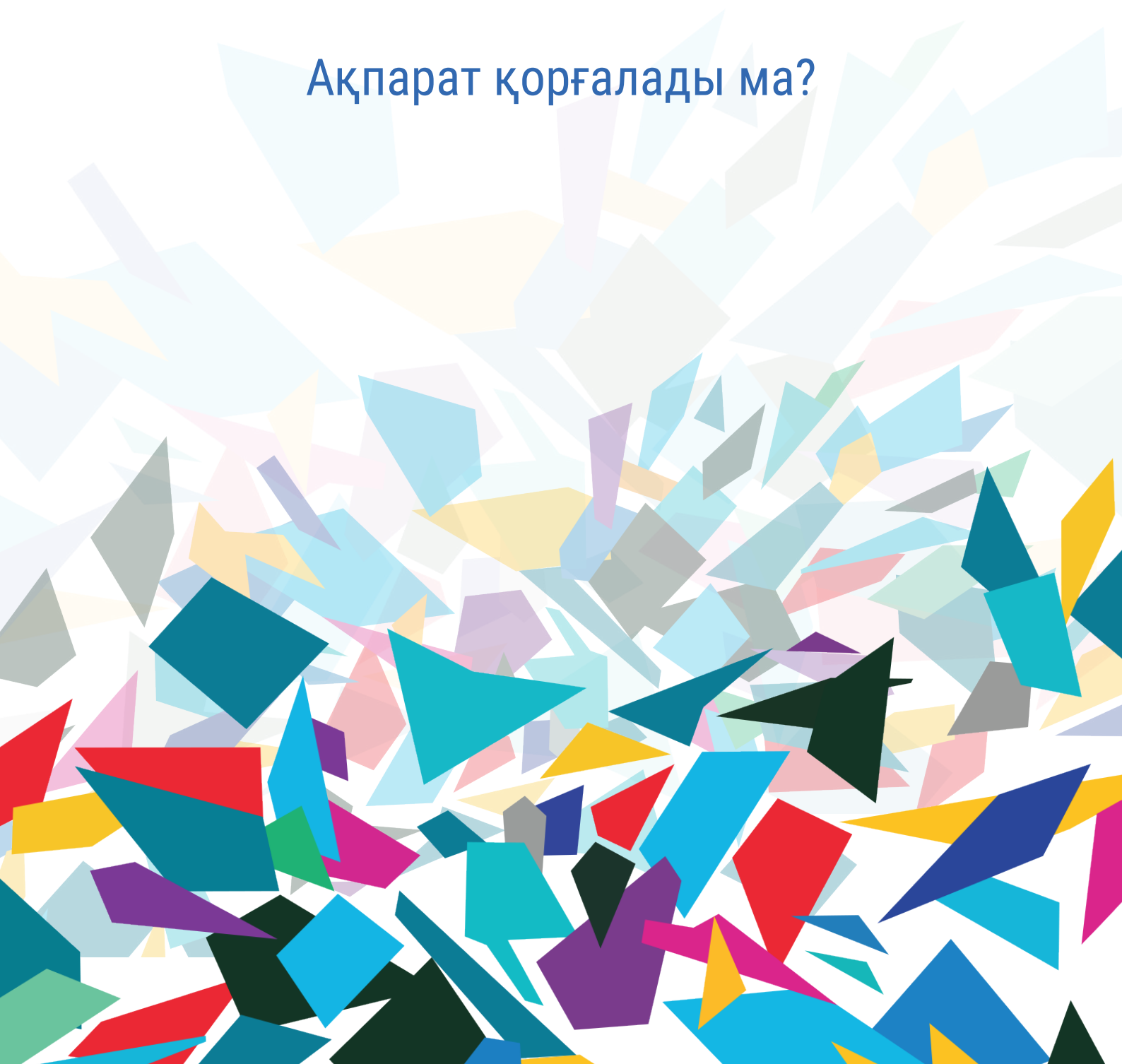

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ МЕНШІК ҚҰҚЫҒЫ, 3-БӨЛІМ

Ақпарат қорғалады ма?

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 3-бөлім

Дәріс: Ақпарат қорғалады ма?

Дәріс авторы: Айгерім Құсайынқызы

Құпиялыққа қатысты сот ісінде қозғалатын бірінші фактор – қорғалатын ақпарат. Қаралатын ақпаратты теңестіру қажет. Судья О’Конордың айтуынша «мәлімдеуші өзі бекіткен және қорғауға тырысқан құпияны анық және нақты жасауы айтарлықтай мәнді болушы еді». Бұл ақпараттың сапасына қатысты тергеу емес, сондықтан ақпараттың осындай жолмен құпиялы болуына қатысты алдын-ала тексеру болса да, сот ісі жалғасын табады. Негізінде бұл «авторлық құқықтағы жұмыс не болып табылады?» деген сұрақпен етене жақын. Егер өтініш беруші бұл ақпаратты жеткілікті түрде толық анықтай алмаса, оның ісін алып тастау процесі алыпсатарлық және процесті теріс пайдалану негізінде қабылдануы әбден мүмкін. Ақпаратты анықтауға қабілетсіздік бұдан бөлек сотты бас тарту ретінде тыйым салуға алып келеді. Ақпаратты анықтау мүмкін болмаған жағдайда, сот инстанциядан бас тартуға мәжбүр етуі мүмкін. Мысалы, «ТрансРадиоге» қарсы «Сахнер» ісіндегі іс-шара барысында өтініш беруші респондентке құпия құжаттарды қамтитын 100-ге жуық құжаттар мен басқа да 146 құжаттардағы кейбір мәліметтердің құпия екені мәлім 246 құжатты берді. Сот ең алдымен «өтініш беруші айтқан ақпараттың нақты қайсысы құпия болып табылатынын білу қиындық туғызғандықтан, соттың тыйым салу үкімін беруден бас тартты. Оқуляр Сайнсестің ісінде судья Ладди арыз берушіге негіз ретінде сүйенетін құпиялы ақпарат туралы толық және егжей-тегжейлі ақпарат беру тиіс деп, аталған позицияны қайталады.

Бұның себебі құпиялы ақпарат толық анықталмаған болса, соттық тыйым салу үкімі белгісіз өлшемде және оны орындауда біршама қиындық туғызар еді. «Тиісті ақпараттың талап етілмеуі» жауап берушінің өзін-өзі қорғау қабілетінің мықтылығын жояр еді. Осыған байланысты судья Ладди егер арыз беруші толық ақпаратты қамтамасыз етуге қабілетсіз болса, соттық процесстің мақсаты арыз берушінің құқығын қорғау емес, қудалау болды деп қорытындылай алатын еді деген. Осыған байланысты сот процесін процессті теріс пайдаланды деген негізде сот ісін жүргізуден бас тартылды. Мардымсыз және маңызды емес ақпаратты қоспағанда, құпиялықты бұзған қорғаулы затқа шектеу жоқ. Нәтижесінде соттық іс көптеген заттарды қорғау ретінде қолданды: «кілемді тұтқаның» жана түрінің идеясы, Формула 1 машиналарының дизайны, жаңа телевизиялық бағдарлама концептісі, нектарлы істің генетикалық құрылымы, медициналық дәрістер, жұбайлық құпиялар, аборигендік қоғамның мәдени және діни құпиялары және Білім Департаментінің жұмысқа орналастыру шарты туралы есептемесі. Қолданылатын форматына қарамастан ақпарат қорғаулы. Осылайша, соттық іс ақпаратқа берілген ауызша және жазбаша формада, сызбаларда, суреттерде, өнім мен азық-түлікте тең дәрежеде қолданылады. Сондай-ақ, ақпарат тіркелуді не тұрақты формада болуды қажет етпейді. Негізінде ақпарат жазбаша, ауызша, шифрланған, физикалық объектілерде жүзеге асырылған (ағаштың генетикалық коды не өнімнің дизайны түрінде), немесе формула, жоба не скетч формасында көрініс таба алады. Бұл ретте, қорғалатын затқа кішігірім шектеулері бар және ішіндегі заттың форматына қарамастан, сот ісінде қорғалуы мүмкін ақпарат түрлеріне келесідей төрт шектеу бар, яғни

- маңызды емес;
- аморальды;
- белгісіз;
- жалпы игілік үшін.

Коконның Карккқа қарсы ісінде судья Мегарри «егер жайттың маңыздылығы жеткіліксіз болса, әділдік орнайтынына» күмәні бар екенін айтты. Әділдік болмашы сыбыстар мен өсектің қорғалуына өзек болмауы тиіс. Сауда құпиялары тұрғысынан кейде соттар «қорғаулы болуы үшін идея экономикалық тұрғыдан бағалы және коммерциялық жағынан тартымды болуы шарт» дейді. Бос жерлерді алып тастау құпиялықты бұзумен қорғалған ақпаратқа аздап өз әсерін тигізді, себебі соттар ақпаратқа елеусіз таңба жабыстыра бастады. Жағдайдың әлеуетті көлемі одан әрі «ол ешқашан мемлекеттік ақпаратқа қолданылмайды» дегенмен шектелді. Оған, сот осындай ақпараттың маңызды немесе маңызды емес екенін анықтай алмауы себеп болды. Жеке мәліметтерге қатысты қолданылатын жаңа тәсілдің бір бөлігі ретінде Миллстың Ньюс Групп-қа қарсы ісінде Хизер Миллстың (әйелі және Пол Маккартнидің әйелі, Битлз жұлдыздары) маңызы жоқ ақпаратқа қарамастан, қорғалғанын анықтады. Соттардың ақпаратты маңызды емес етіп дәрежелеудегі құлықсыздықтарын және оны қорғау аясынан шектетуін Лордтар палатасының Хеллоуға қарсы Дуглас ісінде байқауға болады. Сонымен бірге, Лорд Уокер, өзінің айтқан сөзінде, Хэллоуиннің фотосуреттері туралы ақпараттың негізінде сот ісін қараудан бас тартуға дайын болып көрінді. Дуглас пен Зета-Джонстың үйлену тойы туралы ештеңе деп атауға болмайтын еді, алайда көпшілік бұл көзқарасты қабылдамады. Шын мәнісінде, баронес Хэйл, құпиялық талаптарын шектеу кезінде мәнді еместігін болдырмаудың маңыздылығына назар аударып, үйлену тойы кезіндегі суреттерді қорғауға болмайтындығының негізгі себебін көріп тұрмағанын айтты. Сондай-ақ, соттар аса аморальды мәселелерге қатысты құпиялық бойынша міндеттемелерді сақтауды ұамтамасыз етпейді. Алайда, жалпы қабылданған моральдық кодекс

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 3-бөлім

Дәріс: Ақпарат қорғалады ма?

Дәріс авторы: Айгерім Құсайынқызы

болмаған жағдайда, соттар олардың мінез-құлқына негізделген белгілі бір мінез-құлықты сынауға өте мұқият қарайтындарын айтты. Шын мәнінде, түкке тұрмайтын жерлерді қоспағанда, әділ ақпаратты алып тастау сот ісімен қорғалатын ақпаратқа аз әсер етеді. Көптеген жағдайларда, құпиялылықты бұзумен қорғалған ақпарат толық және нақты. Мұндай сипаттағы ақпарат бірнеше өзекті мәселелер туғызады. Осылайша, өнертапқыштың өндірушіге көрсеткен қозғалтқыш прототипінің нақты жоспарлары немесе жаңа фармацевтикалық өнім үшін толық формулаларының қорғалу мүмкіндігі көрініс табады. Алайда, құпиялылықты бұзу, жаңа теледидар бағдарламасы туралы ұсыныс сияқты ортақ идеялар мен тұжырымдамаларға да қолданылады.

Мұндағы өзекті мәселе, өтініш беруші құпиялылықты жалпыға ортақ идеяларда таңдай алатын болса, онда бұл өтініш берушіге құпия түрде ақпарат алған кез келген адамға дәлелсіз жүктемені таңып беруге мүмкіндік береді. Осыдан қорғалу үшін, соттар, құқық белгісіз немесе жалпы сипаттағы ақпаратты қорғамайды деп айтты. Нақты айтқанда, соттар талпыну немесе қалаулы мақсатты «егер ...болса, керемет болмас еді?» деген сөздерден көруге болар еді, дегенмен ол сот ісімен қорғалмайды. Керісінше, мұндай ақпарат қоғамдық игілікті ортада бәріне еркін қолданыста. Айта кететіні, соттар белгісіздік пен күрделілікті бірдей емес деп атауда өте мұқият болғанын ескерген жөн. Белгісіз ақпаратты жою Палумбоға қарсы Де Модсли ісінде байқалуы мүмкін. Бұл істе өтініш беруші «дыбыс министрлігі» би клубын басқарған жауапкер бес ерекшеліктен тұратын би клубының жаңа түрі туралы өз идеясын айтты: клуб заңды түрде түнде ашық болады; клуб өте үлкен және жоғары технологиялық өндірістік қойма стилімен жабдықталған; клуб жоғары сапалы дыбыс болатын жабық би алаңы болып табылады; клуб сапалы топтағы ди-джейлерді жалға алар еді деп нақтылай түсті. Судья Нокс өтініш беруші ойының барлық бес ерекшелігі «жекелеп алғанда аса белгісіз еді» және соған сай оны қорғау да мүмкін емес. Идеядан тыс клуб түні бойы заңды негізде ашық болса да, судья Нокс, ол идеяның түпнұсқалы емес екенін атап көрсетті. Бұндай тәсіл Делавудқа қарсы Сектон ісінде қолданысқа ие болды. Бұл жағдайда мұнай мен суды бөлу әдістерін әзірлеуге қатысқан өтініш беруші компания өтініш берушінің сол салада жұмыс істейтін бұрынғы қызметкерлері болған айыпталушыларды болдырмау туралы талап қойды. Алайда сот жалаң мақсат пен мүмкіндік (қарапайым спекулятивті ой) сауда құпиясы ретінде қорғауға жатпайды деп өтініш берушінің талаптарын қанағаттандырудан бас тартты. Жалпы идеялар құпиялылықты бұзу арқылы қорғалмауы мүмкін, дегенмен бұл барлық идеялар немесе тұжырымдар жоққа шығармайды. Іс жүзінде, сот ісінің өзге ерекшеліктерінің бірі авторлық құқық сияқты зияткерлік меншіктің басқа салаларынан айырмашылығы, құпиялылықты бұзу креативті процестің кейбір абстрактілі аспектілерін қорғауды көздейді. Зияткерлік меншік құқығының басқа салаларындағы кейбір зерттеулермен қатар, толық ақпарат (толық қорғау құзырындағы) пен жалпы ортақ идеялар (қорғалмаған) арасында шекараның қайда және қалай өтуі керектігін анықтау қиындық туғызар мәселе болып табылады. Айырмасын тану үшін оның бөлу сызығының қайда орналасқандығы туралы ойлану барысында сот «қорғалу үшін тұжырымдама немесе идеяны жүзеге асыру үшін ой жеткілікті түрде дамыған болуы керек», яғни мақсатты анықтаудың қарапайым сәйкестендірілуіне байланысты өнімдегі «әсерлі деңгейді» түпкілікті көрсету керек деді. Біз мұны, мысалы, әйелдер рок-тобын қалыптастыру және қатысушылардың кейінгі тәжірибесі туралы сериал идеясын қарастыратын ТамесТиВиге қарсы Фрейзер ісінде көрініс табады. Судья Хирст «ой қорғалған болуы үшін, идея жеткілікті түрде әзірленген болуы керек, сондықтан бұл теледидар бағдарламасы үшін кем дегенде тартымдылығы бар және шын мәнінде іске асырылуы мүмкін концепт сияқты көрінеді» деді. Сондай-ақ, Талботтың Дженерал Телевижнға қарсы ісінде сериалға арналған жаңа концепттің қорғалғаны анықталды, себебі оны шын мәнінде жүзеге асыруға болатындығын атап көрсетті. Идея «шындық ретінде» іске асыруға қабілетті болуы тиіс деген талап идея «тиісті ортада аяқталған өнімге» түрлендіруге қабілетті болуы тиіс дегенді білдірді.

Мысалы, қуырылған тұздықтың рецепі бойынша оның аталған қоспалары негізінде қорғалған болуы үшін тіптен белгісіз және нақты емес болып шықты, бұл суды «қажетті қоюлық пен күш алу үшін» (мөлшерін көрсетпей) қосу керек және осылайша, әр түрлі бас аспазшы (шеф-повар) бір рецептке негізделген әртүрлі тұздықтар жасай алады. Мүмкін, идеяны қорғауға қажетті бөлшектердің деңгейін түсінудің ең жақсы жолы - бұл сот ісінде түсіндірілген жолды қарау. Біз бұған дейін Палумбо ісінде жаңа би клубы бойынша өтініш берушінің идеялары қорғалу үшін тым белгісіз деп атап өткен болатынбыз. Талбот ісінде сот жаңа телеарнаға арналған ұсыныс құпиялылықты сақтау үшін жеткілікті түрде дамығанын атап көрсетті. Бұл жағдайда өтініш беруші жауапкерге миллионерлердің нақты өмірі туралы сериалдың идеяларымен хабарласты. Өтініш беруші кейіннен жауапкерге өзінің жан-жақты жоспарын жіберген еді, алайда ол бастапқы идеяға айтарлықтай әсер ете қоймады. Шын мәнінде, миллионерлердің нақты өмірін қамтитын

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 3-бөлім

Дәріс: Ақпарат қорғалады ма?

Дәріс авторы: Айгерім Құсайынқызы

бағдарламаның жаңа түрі үшін жалпы ұсыныс өз құқығында қорғалуы мүмкін еді. Шын мәнінде, бұл әйел рок-тобын қалыптастыру туралы сериал идеясына өтініш берушінің концептісі қорғалған болу үшін жеткілікті түрде нақты болған Таместивиге қарсы Фрейзер ісінде орын алды. Қорғауға болатын идея немесе тұжырымдама үшін талап етілетін толықтылық деңгейі іске байланысты өзгеріс тауып отырады. Судья Хирст теледидар бағдарламасының қорғалуы туралы ұсыныста талап етілетін деңгей туралы былай деген: Мен [шындықтың талабы] әр іс толық жиынтықты қажет етеді деп ойламаймын. Кейбір жағдайларда идея критерийлерге сәйкес болу үшін осы тектес жалпы дамуды талап етуі мүмкін. Бірақ басқа жағдайларда бұл критерийді идеяның қысқа және жетілдірілмеген мәлімдемесі де қанағаттандыра алуы мүмкін.

Құпиялылықты бұзу арқылы қорғалатын ақпаратқа қатысты маңызды шектеулердің бірі - материалдар қоғамдық игіліктерде/ашық көздерде болған уақытта сот ісі қолданылмайды. Жеке ақпараттың теріс пайдаланылуына азаматтық тиімсіздікте қоғамдық игілікке жататын ақпаратқа жатқызылуы мүмкін, себебі ақпаратты одан әрі қолдану өтініш берушіні сергелдеңге салады. Судья Ладди «бас кезінде жалпы қоғамдық игіліктегі ақпарат құпиялы ақпарат болып қарастырылмайды» деген болатын. Бұның нәтижесі, хабарламаның міндеттемелері қаншалықты құпиялы болғанымен, «таралған ақпаратты ашып көрсету құпиялы болып саналмайтындығы» болып табылады. Яғни, қорғалу үшін ақпарат біршама құпиялы болу керек. Жалпы қоғамдық игілік түсінігі зияткер жекеменшік құқығының басқа салаларына қарағанда, құпиялық бұзу жөніндегі басқа мағынаға ие болды. Осы мәтінде «жалпы игілікті» деген түсінікті ұғынудан бұрын ақпарат дәрежесі талап емес, факт мәселесі ғана екенін ескерген жөн. Сондықтан, өтініш берушінің ақпаратты жариялығысы келіп, алайда оны жасай алмаса да – ақпарат әлі де қорғалуы мүмкін. Керісінше, егер материал жалпыға қол жетімді болса, онда басты мақсаттың қандай болатыны маңызды емес, сол себепті де ақпараттың құпиялылығы сақталмайды.

Патенттік құқықта бір тұлғаның жалғыз адамға ашылуы ақпаратты қоғамдық игілікке орналастыру барысында өнертабыстың жаңалығын бұзуға да жеткілікті. Онда «салыстырмалы құпиялылық» түсінігі құпиялылықты бұзу аясында болады. Тиісінше, ақпарат жұртшылыққа қол жетімді болуы мүмкін және осы ақпараттың барлық құпиялылығын жою үшін ол жеткілікті түрде танымал да емес. Шын мәнінде, бұл көптеген адамдар үшін құпия туралы білуге мүмкіндік береді және ақпарат әлі де жалпы игілікті болып есептелмейді. Мұның нәтижесі көптеген адамдарға ақпаратты ашу фактісі ретінде міндетті емес, себебі ақпарат құпия болып қарастырылмайды. Мысалы, Стрейнджге қарсы ханзада Альберт ісінде өзінің достары мен туыстарына арналған гравюраның бөлшектерін аша отырып, ақпараттың құпиялылығын бұзбайтынын атап көрсетті. Маңызды мәселе болып табылатыны, «барлық жағдайда құпиясыз боп саналуы үшін қаралып жатқан ақпарат соншалықты таралған ба?» әлде, басқаша айтсақ, «қорғайтын ештеңе қалмаған кезеңде, құқықтық қорғауды талап ете ма?». Бұл Инджиниус Медиа Холдинг ісінде Лорд Толсон қарастырған келесідей қиындық еді: «кезеңге қолы жетті ме, ақылға қонымды адамдары келіспеуі мүмкін болатын қиын сұрақ». Құпиялылықты талап ететін жариялану кезеңі, түрлі факторларға байланысты жойылып кетуі де мүмкін:

- ақпарат түрі;
- ақпарат алуға қызығушылығы бар қоғамның бір бөлігі;
- ақпарат жарияланған аумақ/орын;
- орналасқан жері/белгілі бір аумақтағы жариялау дәрежесі;
- ақпарат жарияланған форма;
- ақпарат қолжетімді болған уақыт аралығындағы уақыт ұзақтығы;
- берілген аумақ/орын ішінде бақыланатын ақпараттық серпін.

Ақпаратты оның құпиялылығынан айыру үшін белгілі жарияланым аталған ақпаратты бар болуын ашуы тиіс. Осылайша, ақпаратты ішінара ашу ақпараттың құпиялығының тек бір бөлігін ғана ашады. Дугластың Хэллоуға қарсы ісінде Лордтар Палатасында «құпиялы болған ақпарат ОК!-ның жариялауынан кейін құпиялы боп қала бере ме?» деген сұрақ туындады. Лорд Николстың пікірінше, өтініш беруші өз фотосуреттерін жариялаған кезде (Хэлло ісінің ашылуын шектету үшін жеделдетілген әрекет), жауап берушінің сол оқиғадан алынған суреттерінде құпиялы ештеңе қалмады. Судьялардың көпшілігі кең пікірде болды. Фотосурет мазмұнында оқиғаның баламалы ауызша сипаттамасы болған жоқ; әр фотосурет ақпараттың жеке бөлігі болды. Лорд Браун түсіндіргендей, «құпия жалпы үйлену тойына қарағанда, әр көрнекі фотосуреттен кем түспеді». Тойдағы басқа суреттердің ашылуы, басқа суреттерді «құпия сапасынан» айырған жоқ. Жариялану алып-сатарлық күйде болса, ақпаратты ашу мүмкін емес еді. БиБиСидің ХарперКоллинзПаблицерске қарсы ісінде, БиБиСи Бен Коллинздың 2003-2010 жылдар

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 3-бөлім

Дәріс: Ақпарат қорғалады ма?

Дәріс авторы: Айгерім Құсайынқызы

аралығында БиБиСи Топгир шоуында «Стиг»-тың рөлін ойнағанын аша білгені үшін, өмірбаянын жария етуді тыйым салуды көздеді. «Стиг» шоуында алдын ала ақ түсті костюм мен шлем киіп, автокөліктерге тест-драйв жүргізді. Оның жеке тұлғасы қоғамнан әдейі жасырылған болатын. БиБиСи Коллинздың өз тұлғасын құпияда ұстауға міндетті болғанын хабарлады, және судья Морган мұнда шынымен әділ құпия міндеттемесі болғанын бекітіп айтты. Солай болған жағдайда да, судья Морган Коллинздың «Стиг»-ты ойнаған фактісі ол уақытта жалпы мүлікте болғанын бекітіп, өтінішті қабылдамай қойды. Осы факті бекіткен жағдайда судья Коллинздың «Стиг»-ты ойнаған алып-сатарлық мәлімдеуі мен нығайтылған факті арасына біршама шектеу қойды. Жаңалық түріндегі 13 мақалада БиБиСидің «Стиг»-ты ойнаушы тұлғаның өмірбаянында жарияланымдарды шектеткені жайлы айтылды, ұлттық 8 газет «Коллинз мырзаның «Стиг» болғанына тым сенімді және тым мәндес мәлімде» жасады. Бұл мәлімдемелер алып-сатарлық емес, факті туралы мәлімдеме ретінде есептелді. Факт осы ақпаратты игеруге қызығушылық танытқан адамдардың бәріне қолжетімді болды. Ақпаратқа қызығушылық танытқан адамдардың оған қолжетімділігі, басқа да мәнге ие болды. Франчиге қарсы Франчи ісінде, сот «алғашқы Ұлыбританияда жарияланып, кейін Бельгияда патент сипаттамасында жарияланғаннан соң, ақпарат әлі де құпиялы болып қалды ма?» деген сұрақты қарастыруы керек болатын. Сот ақпараттың жалпы басқа елде жалпы қолжетімді қалыпта болуы, «Ұлыбританияда ақпарат құпиялы болды ма?» деген мәселеде орынды екенін бекітті. Сот сондай-ақ, патент агенттері шетелдік сипаттамаларды тексеруге әдетке айналдырды, ақпарат жалпы қолданыстық игілікте болды. Интернетте осы идеялардың кейбіріне жаңа сынақтар берілді. Қандай да бір мағынада, ақпарат ашық қолжетімді веб-сайтта немесе әлеуметтік желі платформасында жарияланғаннан кейін бір жерде белгілі болған кезде ақпарат барлық жерде де бірдей белгілі болады. Бұл көбіне сұраққа жеңіл көзқараста екенін көрсетеді. Веб-сайттарда, тіпті танымал веб-сайттарда белгілі уақыттағы жарияланымдар ақпараттың құпиялығына әсер ету үшін жеткіліксіз болып табылады. Негізінде, Ньюс Групп-қа қарсы ПЖС ісінде, Жоғарғы сот «танымал серіктестің жыныстық қатынасы туралы ақпаратқа байланысты сот тыйымы сақталуы тиіс еді, алайда мұнда Интернеттегі және әлеуметтік желілерде кең таралған тұлға бар ма?» деген мәселені қарастыру керек болатындығында.